

Vistelse i Finland för personer som tvingats lämna Ukraina

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Inrikesministeriet

PL 26
00023 Statsrådet

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Kyrkogatan 12
Helsingfors

Puhelin
Telefon
Telephone

0295 480 171
+358 295 480 171

Faksi
Fax
Fax

09 160 44635
+358 9160 44635

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

kirjaamo.sm@govsec.fi
www.intermin.fi

Innehåll

1	Inledning	4
2	Tillfälligt skydd	4
2.1	Personer som får tillfälligt skydd	5
2.2	Förfarandet vid beviljande av tillfälligt skydd	5
2.2.1	Rättshjälp och besvärsmått	6
2.2.2	Fortsatt tillstånd	6
2.3	Familjeåterförening	6
2.4	Registrering i befolkningsdatasystemet och anteckning om hemkommun	7
2.4.1	Registrering av familjeförhållanden i befolkningsdatasystemet	8
2.5	Rätt till mottagningstjänster	8
2.5.1	Inkvartering	9
2.5.2	Social- och hälsovårdstjänster	9
2.5.3	Mottagningspenning	10
2.6	Rätt till andra statliga och kommunala tjänster och förmåner	11
2.6.1	Integrationsrelaterade tjänster	11
2.6.2	Rätt att arbeta och sysselsättningsrelaterade tjänster	11
2.6.3	Social- och hälsovårdstjänster	13
2.6.4	FPA:s bosättningsbaserade förmåner	13
2.7	Studier	14
2.7.1	Grundläggande utbildning för vuxna och det fria bildningsarbetet	14
2.7.2	Gymnasieutbildning och yrkesutbildning	14
2.7.3	Högskoleutbildning	15
2.7.4	Studiestöd	15
2.8	Barn som får tillfälligt skydd	16
2.8.1	Barn utan vårdnadshavare	16
2.8.2	Spårning	16
2.8.3	Småbarnspedagogik	17
2.8.4	Läroplikt samt grundläggande utbildning och förskoleundervisning	18
2.8.5	Barnskydd	18
3	Att ansöka om internationellt skydd	19
4	Att ansöka om uppehållstillstånd	20
4.1	Allmänna förutsättningar och ansökan om uppehållstillstånd	20
4.2	Återkallande av tillfälligt tillstånd om man får annat tillstånd	20
4.3	Uppehållstillstånd för arbetstagare	21
4.4	Vistelse som grundar sig på säsongarbete	21
5	Vistelse utan uppehållstillstånd	22

5.1	Vistelse visumfritt eller utan uppehållsrätt	22
5.2	Arbete utan uppehållstillstånd	23
5.3	Rätt till tjänster och förmåner som kommunerna och staten tillhandahåller utan uppehållstillstånd.....	23
5.3.1	Social- och hälsovårdstjänster	23
5.3.2	Grundläggande utbildning och förskoleundervisning, småbarnspedagogik	23
6	Identifiering av människohandel och annat utnyttjande	24
7	Ytterligare information	25

1 Inledning

Detta dokument är avsett att fungera som en gemensam promemoria för myndigheterna i frågor som gäller vistelse i Finland för personer som tvingats lämna Ukraina och att stöda utarbetandet av myndigheternas interna anvisningar samt kommunernas anvisningar, och i besvarandet av medborgarnas frågor. Genom att sammanställa informationen kan man också identifiera eventuella problemsituationer och hitta lösningar.

Personer som tvingats lämna Ukraina har möjlighet att ansöka om tillfälligt skydd, vilket infördes för första gången 4.3.2022. Detta är första gången som uppehållstillstånd som grundar sig på tillfälligt skydd beviljas i Finland, så de praktiska arrangemangen och anvisningarna för registrering av ansökningar, beslutsfattande och tjänster som erbjuds tillståndshavarna håller på att utformas. I promemorian behandlas förfaranden i anslutning till beviljande av tillfälligt skydd, samt rättigheter, tjänster och förmåner i anslutning till det tillfälliga skyddet. De som har tvingats lämna Ukraina har fortfarande möjlighet att ansöka om andra uppehållstillstånd och alla nyanlända vill inte ens nödvändigtvis ansöka om skydd. Den aktuella promemorian omfattar därför även förfaranden i anslutning till andra uppehållstillstånd.

I slutet av promemorian behandlas också vistelse i Finland utan uppehållstillstånd. Människor från Ukraina har anlänt till Finland både visumfritt och utan giltig uppehållsrätt. Innehavare av ett ukrainskt biometriskt pass kan vistas inom Schengenområdet, dvs. även i Finland, utan visum i 90 dagar. Alla ukrainska medborgare eller medborgare i andra länder som tvingats lämna Ukraina har dock inte nödvändigtvis ett dokument som berättigar till visumfrihet eller visum.

Promemorian har sammanställts under ledning av inrikesministeriet och den har utarbetats av arbets- och näringsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, finansministeriet, utrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, Migrationsverket, Polisstyrelsen, Gränsbevakningsväsendet, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Folkpensionsanstalten. Promemorian beskriver verksamhetssätten 25.4.2022 och kommer att uppdateras vartefter de preciserande anvisningarna blir klara i samarbete mellan myndigheterna. Utifrån promemorian kan olika myndigheter också utarbeta preciserande temaspecifika anvisningar.

2 Tillfälligt skydd

EU:s råd har beslutat att för första gången aktivera direktivet om tillfälligt skydd. Beslutet trädde i kraft 4.3 och från och med detta datum har man i Finland kunnat ge tillfälligt skydd till en grupp som omfattas av rådets beslut. Rådets beslut fastställer målgruppen för skyddet och datumet från och med vilket skyddet beviljas. I övrigt framgår skyddets innehåll direkt av direktivet.

Direktivet om tillfälligt skydd är avsett för situationer med massinvandring, där tredjelandsmedborgare som inte kan återvända till sitt hemland särskilt på grund av krig, våld eller kränkningar av de mänskliga rättigheterna anländer till EU-området. Dess syfte är att erbjuda snabbt skydd, i en lättare process än asylförfarandet, till en noggrant avgränsad grupp människor som plötsligt och tillfälligt tvingas fly från sitt hemområde.

Med stöd av rådets beslut är Finland och alla EU-länder skyldiga att bevilja en bestämd grupp tillfälligt skydd under det år då beslutet är i kraft. Beslutet om beviljande av skydd kan vid behov förlängas i perioder om sex månader, sammanlagt till högst tre år. Om situationen förändras och man inom EU anser att det är möjligt att återvända till Ukraina på ett säkert och varaktigt sätt, kan skyddet också på beslut av rådet avslutas inom en kortare tid.

2.1 Personer som får tillfälligt skydd

EU-rådets beslut omfattar följande grupper:

1. Ukrainska medborgare och deras familjemedlemmar
2. Personer som beviljats internationellt skydd i Ukraina och deras familjemedlemmar
3. Andra permanent bosatta i Ukraina som inte kan återvända till sitt hemland

Kravet för alla grupper är att personen ska ha bott i Ukraina och lämnat landet efter att Rysslands storoffensiv inleddes, dvs. 24.2.2022 eller senare.

Rådets beslut ger medlemsländerna en viss prövningsrätt att fastställa den exakta målgruppen för skyddet. I Finland beslöt statsrådet 7.3 att utvidga omfattningen av det tillfälliga skyddet till att i Finland omfatta även följande grupper:

1. Ukrainska medborgare och deras familjemedlemmar som flydde från Ukraina strax före 24.2 och som inte kan återvända till följd av konflikten.
2. Andra ukrainska medborgare som redan vistas eller anlänt till Finland och deras familjemedlemmar.
3. Medborgare från länder utanför EU som lagligen (inte enbart stadigvarande) har vistats i Ukraina och som inte kan återvända till sitt hemland.

2.2 Förfarandet vid beviljande av tillfälligt skydd

Ansökan om tillfälligt skydd lämnas till polisen eller gränsbevakningsmyndigheterna. Polisen har koncentrerat mottagandet av ansökan om tillfälligt skydd till vissa verksamhetsställen. När ansökan lämnas in utgår man ifrån att alla som kommer från Ukraina och begär skydd ansöker om tillfälligt skydd, oberoende av nationalitet. Dessutom kan de också ansöka om asyl. Även minderåriga som kommer ensamma från Ukraina antas ansöka om tillfälligt skydd, även om de inte kan uttrycka detta.

Polisen eller gränsbevakningsväsendet utreder följande uppgifter av sökanden: personuppgifter (namn, födelsedatum och -ort, nationalitet, boningsort); uppgifter om identitetshandlingar; identitetshandlingarnas äkthet; hurdan uppehållstillstånd sökanden har till Ukraina om sökanden inte är ukrainsk medborgare; uppgifter om uppehållstillståndskort om sökanden inte är ukrainsk medborgare; familjeband (personuppgifter för föräldrar, barn, syskon och make/sambo); utresedatum från Ukraina; ansöker sökanden förutom om tillfälligt skydd även om asyl. I samband med att ansökan lämnas in informeras den sökande om skillnaderna mellan tillfälligt skydd och asyl.

Ansökningarna behandlas snabbt vid Migrationsverket genom att säkerställa att sökanden uppfyller alla villkor för tillfälligt skydd och att det inte har framkommit omständigheter som gör att uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd inte bör beviljas. Utgångspunkten är att de sökande inte längre behöver höras vid Migrationsverket, eftersom polisen eller gränsbevakningsväsendet redan när ansökan tas emot utreder förutsättningarna för tillfälligt skydd. Sökanden ska dock höras vid Migrationsverket, om det råder oklarhet om hans identitet eller om sökanden anses äventyra allmän ordning eller säkerhet eller om det har framkommit grunder för att hen ska uteslutas från internationellt skydd (UtiL 87 § 2 mom.). Behandlingen av asylansökan avbryts automatiskt om sökanden får tillfälligt skydd.

Om sökanden uppfyller villkoren för tillfälligt skydd beviljas hen uppehållstillstånd fram till 4.3.2023. Om sökanden inte uppfyller kraven fattas ett negativt beslut. Personer som beviljats uppehållstillstånd har rätt att röra sig med biometriskt pass visumfritt inom Schengenområdet i 90 dagar under en 180 dagars period. En person som har uppehållstillstånd som grundar sig på tillfälligt skydd i Finland kan inte åtnjuta de förmåner som grundar sig på tillfälligt skydd som beviljats av Finland i en annan medlemsstat. Om en

person som fått tillfälligt skydd i Finland senare flyttar till en annan medlemsstat där hen får ett annat uppehållstillstånd som gäller tillfälligt skydd, ska det uppehållstillstånd som Finland beviljat och de rättigheter som följer av det upphöra och återkallas. Detsamma gäller situationer där en person som fått tillfälligt skydd i en annan EU-stat senare ansöker om tillfälligt skydd i Finland. Om uppgifter om personer som åtnjuter tillfälligt skydd måste utbytas med andra medlemsstater, kan dessa uppgifter enligt kommissionen utbytas via Dublinet-nätverket i syfte att tillämpa direktivet.

2.2.1 Rättshjälp och besvär rätt

Bestämmelser om utlänningars rätt att få rättshjälp finns enligt hänvisningsbestämmelsen i 9 § 1 mom. i utlänningslagen i rättshjälpslagen. Enligt 1 § i rättshjälpslagen beviljas rättshjälp med statliga medel till den som behöver sakkunnig hjälp i ett rättsligt ärende och som på grund av sin ekonomiska ställning inte själv förmår betala de utgifter som skötseln av ärendet kräver.

Enligt 2 § 2 mom. i rättshjälpslagen beviljas en person som inte har hemkommun i Finland eller som inte har hemvist eller är bosatt i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet rättshjälp, om personens ärende behandlas vid en finsk domstol eller om det finns särskilda skäl till rättshjälp. Registreringen av en ansökan om tillfälligt skydd är i princip inte en särskild orsak till rättshjälp och för den behövs ingen juridisk hjälp.

Om den som ansöker om tillfälligt skydd får ett negativt beslut har hen rätt att överklaga beslutet hos förvaltningsdomstolen och uppgiften om besvär rätten antecknas i beslutet. Sökanden har möjlighet att få rättshjälp som bekostas med offentliga medel på ovan nämnda grunder i rättshjälpslagen. Likaså har en person som ansöker om både tillfälligt skydd och asyl rätt att söka och få rättshjälp i asylärenden på samma sätt som andra som söker internationellt skydd.

2.2.2 Fortsatt tillstånd

Direktivet om tillfälligt skydd aktiverades genom rådets genomförandebeslut 4.3.2022 för att bemöta situationen i Ukraina. Rådets genomförandebeslut om tillfälligt skydd gäller först i ett år, till och med 4.3.2023, och dess giltighetstid kan förlängas med sammanlagt högst två år. Skyddet kan upphöra tidigare om rådet anser att det är tryggt för målgruppen att återvända till sitt hemland.

Om rådet på förslag av kommissionen beslutar att det tillfälliga skyddet upphör, kan en person som beviljats tillfälligt skydd antingen återvända till Ukraina eller ansöka om uppehållstillstånd i Finland på någon annan grund. Vilket alternativ som passar beror på varje persons individuella situation. Om personen av säkerhetsskäl fortfarande inte vill återvända till Ukraina kan det bli fråga om att söka asyl. En del av dem som fått tillfälligt skydd kan också ha en asylansökan som redan är anhängig och vars utredning har avbrutits på grund av att tillfälligt skydd beviljats och vars utredning kunde fortsätta efter att det tillfälliga skyddet upphört, om personen så önskar. Om en person som får tillfälligt skydd har ansökt om asyl, ska man efter att uppehållstillståndet som beviljats på grund av tillfälligt skydd upphört förfara på det sätt som konstateras nedan i punkten "Att ansöka om internationellt skydd". Det kan också bli fråga om att ansöka om uppehållstillstånd på någon annan grund, till exempel på grund av arbete eller familjeband, om sådana uppehållsgrunder har uppstått under personens vistelse i Finland.

2.3 Familjeåterförening

Enligt 114 § i utlänningslagen beviljas en familjemedlem till en utlänning som fått tillfälligt skydd uppehållstillstånd på grund av familjeband, om anknytningspersonen är bosatt i Finland eller har beviljats uppehållstillstånd för flyttning till Finland och sökanden inte anses äventyra den allmänna ordningen, säkerheten eller folkhälsan. Om sistnämnda omständigheter framkommer, görs en helhetsbedömning där man beaktar anknytningspersonens möjlighet att tillbringa familjelivet med sökanden i ett tredje land. Vid helhetsbedömningen beaktas dessutom att det inte finns något absolut hinder för att anknytningspersonen

återvänder till hemlandet. Beviljande av uppehållstillstånd förutsätter att utlänningens försörjning är tryggad.

Enligt 115 § i utlänningslagen beviljas dessutom andra anhöriga än familjemedlemmar till en utlänning som fått tillfälligt skydd uppehållstillstånd, om det är oskäligt att vägra uppehållstillstånd på grund av att personerna i fråga har för avsikt att i Finland fortsätta leva i en fast familjegemenskap som de tidigare levit i eller på grund av att den anhöriga är helt beroende av den anknytningsperson som är bosatt i Finland. I fråga om helhetsbedömningen beaktas de omständigheter som nämns i 114 §. Försörjningskravet tillämpas också, förutom om uppehållstillstånd beviljas ett minderårigt syskon utomlands till ett minderårigt barn som kommit ensamt till Finland, om syskonen har bott tillsammans och deras föräldrar inte är i livet eller deras vistelseort är okänd.

När det gäller familjeåterförening är det viktigt att beakta att målgruppen för tillfälligt skydd i Finland även omfattar ukrainska medborgares familjemedlemmar. Tillfälligt skydd kan dock inte sökas från utlandet eller via en finsk beskickning. Dessutom kan ansökningar om familjeåterförening komma i fråga särskilt för personer som beviljats tillfälligt skydd och som inte är ukrainska medborgare. Uppehållstillstånd på grund av familjeband söks antingen utomlands vid en finsk beskickning eller i Finland vid Migrationsverket.

Familjemedlemmarna ska ansöka om uppehållstillstånd personligen. Ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband kan i praktiken lämnas in antingen via e-tjänsten Enter Finland eller med en pappersansökan. Efter att ansökan har fyllts i ska familjemedlemmarna identifiera sig antingen vid en finsk beskickning utomlands eller vid Migrationsverkets serviceställe i Finland beroende på om man ansöker om uppehållstillstånd utomlands eller i Finland. När det gäller familjemedlemmar som befinner sig utomlands bör man beakta att det för närvarande inte finns någon finsk beskickning i Ukraina, så i nuläget är det i praktiken inte möjligt att lämna in en ansökan i Ukraina. Finlands utrikesministerium beslutar och ger anvisningar om eventuella andra verksamhetsställen.

2.4 Registrering i befolkningsdatasystemet och anteckning om hemkommun

Personer som får tillfälligt skydd registreras i regel i befolkningsdatasystemet i samband med att uppehållstillstånd beviljas och de får en personbeteckning som antecknas på uppehållstillståndskortet. Om personen inte har fått en personbeteckning i samband med ett positivt uppehållstillstånd ska hen lämna en begäran om detta till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. En person som får ett uppehållstillstånd som grundar sig på tillfälligt skydd får dock i regel inte hemkommun, om hen inte uppfyller villkoren i 4 § i lagen om hemkommun. Det första tillfälliga uppehållstillståndet som beviljats en person som får tillfälligt skydd på denna grund gäller till och med 4.3.2023 och personen uppfyller således inte kravet på tillfälligt uppehållstillstånd i minst ett år enligt 4 § 1 mom. 5 punkten i lagen om hemkommun. Villkoret kan dock uppfyllas om giltighetstiden för personens på varandra följande tillfälliga uppehållstillstånd sammanlagt är minst ett år. För att få hemkommun krävs dessutom att personen med beaktande av omständigheterna som helhet har för avsikt att bosätta sig stadigvarande i Finland. Hemkommun kan också beviljas enligt 4 § 1 mom. 4 punkten i lagen om hemkommun, om en familjemedlem har hemkommun i Finland. Om en person som får tillfälligt skydd inte får hemkommun, kan hen anmäla sin tillfälliga adress till befolkningsdatasystemet.

Utkomsten och omsorgen för en person som får tillfälligt skydd ordnas i regel av en förläggning. En person som omfattas av mottagningslagen har inte en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland. Om en person som får tillfälligt skydd får en hemkommun med stöd av lagen om hemkommun är det uppenbart att personen inte längre har behov av tjänster via mottagningslagen. Även om det i lagen inte föreskrivs särskilt om mottagningstjänsternas upphörande i dessa situationer, ska lagen tolkas så att rätten att få tjänster i mottagningssystemet upphör för en person som fått tillfälligt skydd när personen i fråga får en hemkommun.

2.4.1 Registrering av familjeförhållanden i befolkningsdatasystemet

I befolkningsdatasystemet kan man registrera uppgifter om en persons civilstånd och familjeförhållanden (uppgifter om make, barn och föräldrar) på basis av ursprungliga och legaliserade intyg. Ett intyg som utfärdats i Ukraina ska vara försett med ett Apostille-intyg och om det inte är på engelska krävs dessutom en legaliserad översättning till finska, svenska eller engelska.

Att uppgifterna om familjeförhållanden som registreras i befolkningsdatasystemet är korrekta är ett väsentligt intresse som ska skyddas och man kan avvika från ovan nämnda krav som grundar sig på lagen om befolkningsdatasystemet endast i det fall att det är omöjligt att få handlingarna i fråga och det finns en annan tillförlitlig utredning i ärendet. När det gäller Ukraina är det ännu inte möjligt att fastställa om omöjligheten att få handlingar eller legaliseringar redan i detta skede är uppfylld eller om omöjligheten än så länge ska anses vara kortvarig. Även om omöjligheten uppfylls måste det ändå finnas andra tillförlitliga utredningar för att uppgifter om familjeförhållanden ska kunna registreras. Om en person har fått uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd, har hans familjeförhållanden inte utretts separat under uppehållstillståndsprocessen. De personuppgifter som registreras i UMA-systemet kommer således i dessa situationer endast att grunda sig på personernas egen anmälan, vilket inte kan anses uppfylla kravet på annan tillförlitlig utredning. På grund av ovan nämnda omständigheter kan uppgifter om familjeförhållanden för personer som fått uppehållstillstånd med stöd av direktivet om tillfälligt skydd inte registreras i befolkningsdatasystemet, om det inte är möjligt att visa upp tillförlitliga handlingar som uppfyller kraven i BDS-lagen. I praktiken innebär detta att till exempel ett barn registreras i befolkningsdatasystemet som en s.k. självständig person utan föräldrar och vårdnadshavare.

Om personer som anlänt från Ukraina ansöker om asyl eller till exempel uppehållstillstånd på grund av familjeband och deras familjeförhållanden undersöks noggrannare i dessa processer, kan situationen vara en annan.

2.5 Rätt till mottagningstjänster

Personer som får tillfälligt skydd omfattas av mottagningslagens tillämpningsområde. Syftet med mottagningslagen är att trygga försörjningen och omsorgen för personer som får tillfälligt skydd. Personer som får tillfälligt skydd kan få olika mottagningstjänster. Även personer som ansökt om tillfälligt skydd kan få mottagningstjänster (RP 266/2010 rd). När det gäller mottagningstjänster har en person som får tillfälligt skydd i huvudsak samma ställning som en asylsökande. Enligt 13 § i mottagningslagen ordnas mottagningstjänsterna av den förläggning där personen registreras som klient. Ansökan om tillfälligt skydd lämnas till polisen eller gränsbevakningsmyndigheterna.

Med stöd av mottagningslagen tillhandahålls personer som får tillfälligt skydd mottagningstjänster enligt mottagningslagen. Dessa är inkvartering, mottagnings- och brukspenning, hälso- och sjukvårdstjänster och nödvändig socialservice, tolk- och översättningstjänster samt arbets- och studieverksamhet. Inom ramen för mottagningstjänsterna kan också måltider ordnas.

Mottagningstjänsterna ordnas i praktiken vid förläggningarna och av serviceproducenter utanför förläggningarna. Vid förläggningarna arbetar till exempel anställda inom socialservicen, och hälso- och sjukvårdstjänster ordnas som arbete av vårdare som arbetar vid förläggningarna, som köpta tjänster som anskaffas av privata serviceproducenter och som tjänster som ordnas av offentliga serviceproducenter, för vilka kostnaderna ersätts. I synnerhet är det viktigt att de offentliga tjänsteproducenterna ordnar tjänster som i Finland i allmänhet endast tillhandahålls av offentliga tjänsteproducenter och som i praktiken inte allmänt kan köpas från privata tjänsteproducenter med samma standard.

Till förläggningarnas verksamhet hör också annan praktisk verksamhet än mottagningstjänster, såsom handledning och rådgivning i olika ärenden, information och säkerhetsarbete. Enligt 8 § i mottagningslagen

hör styrningen, planeringen och övervakningen av förläggningarnas praktiska verksamhet till Migrationsverket. Nedan behandlas vissa mottagningstjänster.

Migrationsverket har berett en tillfällig verksamhetsmodell för att ersätta kommunerna för kostnaderna för boende och ordnande av mottagningstjänster för personer som beviljats tillfälligt skydd. Kommunerna har möjlighet att erbjuda personer som omfattas av det tillfälliga skyddet mottagningstjänster utan att en egen förläggning inrättas i kommunen. Många kommuner har redan direkt efter Rysslands attack tagit emot personer som anlänt från Ukraina och erbjudit dem inkvartering och andra tjänster. Målet med den nya modellen är att ukrainare som är bosatta i en viss kommun ska kunna fortsätta att bo där om de så önskar.

Den nya verksamhetsmodellen är frivillig för kommunerna. I verksamhetsmodellen kan kommunen ingå ett tidsbundet avtal med förläggningen om vilka mottagningstjänster kommunen själv ordnar inom sitt område. Dessa kan vara enbart inkvartering eller vid överenskommelse även hälso- och sjukvårdstjänster och nödvändig socialservice. Var och en som sökt eller får tillfälligt skydd är dock skriven vid någon förläggning, även om hen bor i privat inkvartering eller inkvartering som erbjuds av kommunen.

Migrationsverket betalar ersättning till kommunen via förläggningen. Ersättning kan betalas från och med att det tillfälliga skyddet togs i bruk 4.3.2022, vid behov alltså även retroaktivt för mars-april.

2.5.1 Inkvartering

En person som får tillfälligt skydd kan inkvarteras på en förläggning eller själv ordna inkvartering utanför förläggningen. Det är möjligt att själv ordna inkvartering under hela mottagningstiden. Förläggningen registrerar en klient som själv ordnar sitt boende som en så kallad enskild inkvarteringsklient när förläggningen har fått de utredningar om enskild inkvartering som avses i 18 § 1 mom. i mottagningslagen. Klienten ska skriftligen uppge sin adress och lägga fram ett hyresavtal eller en annan utredning om den enskilda inkvarteringen för den förläggning där hen är registrerad som klient. Kunden ska de facto inkvarteras på den adress hen uppgett.

För boende i enskild inkvartering beviljas inkvarteraren inte separat stöd. Den som själv ordnar sin inkvartering får övriga mottagningstjänster än inkvartering och eventuellt tillhörande måltider från den förläggning där hen registrerats som klient. Migrationsverket eller förläggningen betalar inga ersättningar till personer som erbjuder enskild inkvartering.

Klienten kan om hen så önskar övergå från enskild inkvartering till inkvartering på en förläggning. Klienten bestämmer inte på vilken förläggning hen ska bo, utan platsen anvisas enligt situationen i mottagningssystemet. Vid behov kartlägger mottagningsenhetens lägescentral lediga inkvarteringsplatser vid förläggningen. Kundens servicebehov kan påverka förläggningsplatsens läge.

2.5.2 Social- och hälsovårdstjänster

Mottagningstjänsterna ordnas av den förläggning där den som söker internationellt skydd eller får tillfälligt skydd registreras som klient. Till mottagningstjänsterna hör bland annat social- och hälsovårdstjänster (13 §).

Med stöd av 25 § i mottagningslagen har en person som får tillfälligt skydd rätt att få sådan socialservice som avses i 14 § i socialvårdslagen, om en yrkesutbildad person inom socialvården bedömer att det är nödvändigt under den tid personen har rätt till mottagningstjänster. Socialarbete enligt 15 § och social handledning enligt 16 § i socialvårdslagen utförs vid förläggningen av en yrkesutbildad person inom socialvården. Arbetet omfattar rådgivning, handledning och utredning av sociala problem samt andra stödåtgärder som upprätthåller och främjar individens och familjens trygghet och förmåga att komma till rätta samt samfunds funktionsduglighet.

Med stöd av 26 § i mottagningslagen tillhandahålls en person som får tillfälligt skydd hälso- och sjukvårdstjänster på samma grunder som en person som har hemkommun i Finland enligt lagen om

hemkommun. Enligt 7 § i mottagningslagen ersätter staten kostnaderna för verksamhet som avses i mottagningslagen inom ramen för statsbudgeten. Hälso- och sjukvårdstjänster ordnas som arbete av vårdare som arbetar vid förläggningarna, som köpta tjänster som anskaffas av privata serviceproducenter och som tjänster som ordnas av offentliga serviceproducenter, för vilka kostnaderna ersätts. I synnerhet är det nödvändigt att de offentliga tjänsteproducenterna ordnar tjänster som även i allmänhet i Finland endast tillhandahålls av dem och som i praktiken inte allmänt kan köpas av privata tjänsteproducenter med samma standard. Migrationsverket och i praktiken förläggningen betalar ersättning till serviceproducenten för ordnandet av mottagningstjänster.

På förläggningarna arbetar socialarbetare och socialhandledare. Antalet beror på förläggningens storlek. I fråga om socialservice ska även en person som får tillfälligt skydd och bor i enskild inkvartering i första hand kontakta personalen vid förläggningens socialservice vid den förläggning där hen är registrerad.

Vid förläggningarna arbetar hälsovårdare och sjukskötare. Även deras antal beror på centralens storlek. I fråga om hälso- och sjukvårdstjänster ska även en klient som bor i enskild inkvartering i regel kontakta hälso- och sjukvårdspersonalen vid den förläggning där hen är registrerad. Nya klienter erbjuds möjlighet till frivillig hälsoundersökning efter inresan. Hälsoundersökningens tidtabell och innehåll påverkas av förläggningens och mottagningssystemets situation (tillgängliga resurser, antalet klienter, klienternas inkvarteringssätt och kontakt med förläggningarna, klienternas brådskande vårdbehov, tillgången till tjänster utanför förläggningarna). En del av social- och hälsovårdstjänsterna för personer som får tillfälligt skydd produceras av kommunen: se punkt 2.6.3.

2.5.3 Mottagningspenning

Enligt 14 § i mottagningslagen beviljas en person som får tillfälligt skydd mottagningspenning i syfte att trygga den försörjning som är nödvändig för ett människovärdigt liv samt för att främja personens möjligheter att klara sig på egen hand, om personen är i behov av stöd och inte kan få sin försörjning genom förvärvsarbete, andra inkomster eller tillgångar, genom omsorg från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot hen eller på något annat sätt. Mottagningspenningens grunddel täcker utgifter för kläder, ringa hälso- och sjukvårdsutgifter (inkl. nödvändiga läkemedelsutgifter), utgifter för kollektivtrafik och telefon och motsvarande övriga utgifter som hänför sig till personens och dennes familjs dagliga utkomst samt utgifter för mat, om förläggningen inte ordnar måltidsservice. Den kompletterande mottagningspenningen täcker utgifter som ansetts behövliga på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden.

Bestämmelser om mottagningspenningens belopp finns i 20 § i mottagningslagen. Mottagningspenningens belopp är skillnaden mellan utgifter som ska täckas med mottagningspenningens grunddel och utgifter för hälso- och sjukvård som är större än ringa samt de inkomster och tillgångar som står till förfogande. Inkomsterna och tillgångarna för en person som ansöker om mottagningspenning och för personens familj beaktas vid beviljandet av mottagningspenning på det sätt som bestäms i lagen om utkomststöd (1412/1997). Närmare information om mottagningspenningens belopp finns på Migrationsverkets webbplats. Mottagningspenningen kan betalas kontant eller på ett prepaid-betalkort som fås via förläggningen eller på kundens eller makens personliga finländska bankkonto. Man måste ansöka om mottagningspenning.

Bankerna kan om de så önskar erbjuda basbanktjänster till vilken tredjelandsmedborgare som helst, dock med beaktande av till exempel regleringen om förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism, inklusive skyldigheten att identifiera kunden. Bankerna är enligt 15 kap. i kreditinstitutslagen skyldiga att tillhandahålla grundläggande banktjänster (betalkonto med grundläggande funktioner, betaltjänster i anslutning till det och tjänster för elektronisk identifiering) för personer som är lagligt bosatta i en EES-stat. Laglig vistelse är enligt 40 § i utlänningslagen vistelse med uppehållstillstånd som beviljats av en finsk myndighet. I regel förutsätter bankerna ett giltigt pass utfärdat av en utländsk myndighet av en

tredjelandssmedborgare som identifieringsverktyg för att öppna grundläggande banktjänster. Uppehållsrätten kan påvisas med uppehållstillståndskort.

2.6 Rätt till andra statliga och kommunala tjänster och förmåner

2.6.1 Integrationsrelaterade tjänster

Lagen om främjande av integration tillämpas på personer som har ett i utlänningslagen avsett giltigt uppehållstillstånd i Finland. En invandrare kan genomgå en inledande kartläggning enligt 9 § i integrationslagen, där man preliminärt bedömer invandrarens förutsättningar för sysselsättning, studier och annan integration samt behovet av språkutbildning och andra integrationsfrämjande åtgärder och tjänster. I den inledande kartläggningen utreds i detta syfte i behövlig omfattning invandrarens tidigare utbildning, arbetshistoria, språkkunskaper samt vid behov andra omständigheter som påverkar sysselsättningen och integrationen.

Enligt 10–12 § i integrationslagen påbörjar kommunen den inledande kartläggningen och gör upp en integrationsplan för en invandrare som annat än tillfälligt får utkomststöd enligt lagen om utkomststöd. Eftersom en person som får tillfälligt skydd får mottagnings- och brukspenning och inte utkomststöd är kommunen inte skyldig att påbörja en inledande kartläggning för en person som får tillfälligt skydd. Arbets- och näringsbyrån eller kommunen kan dock påbörja den inledande kartläggningen också för en annan invandrare som har begärt det, om hen bedöms behöva det. Den inledande kartläggningen påbörjas inom två månader efter att klientrelationen har inletts eller efter att den inledande kartläggningen har begärts. Eftersom personer som får tillfälligt skydd omfattas av mottagningslagen, kartläggs situationen för dem som står utanför arbetskraften i första hand vid förläggningen. Om kommunen ordnar inledande kartläggning för en annan invandrare som till exempel på grund av sin ålder inte söker sig som arbetssökande till arbets- och näringsbyrån, kan kommunen betalas en kalkylerad ersättning för kostnaderna för den inledande kartläggningen i enlighet med 50 § i integrationslagen. Personer som får tillfälligt skydd omfattas inte av tillämpningsområdet för bestämmelserna om anvisande av kommun i integrationslagen, så de hänvisas till kommunerna på det sätt som avses i 5 kap. i integrationslagen och till kommunerna betalas inte ersättning av staten enligt 6 kap. i integrationslagen, med undantag för ersättning för inledande kartläggning som kommunen utför.

2.6.2 Rätt att arbeta och sysselsättningsrelaterade tjänster

Den som ansökt om tillfälligt skydd har rätt att arbeta genast när hens ansökan om tillfälligt skydd har registrerats. Den sökande behöver inte vänta på att uppehållstillstånd beviljas eller på uppehållstillståndskortet för att kunna arbeta. Ett intyg över registrering av ansökan räcker. Arbetet kan inledas utan skattekort, men arbetsgivaren behöver skattekortet senast i samband med lönebetalningen. Arbetsgivaren innehåller skatt på lönen på basis av skattekortet. En person som får tillfälligt skydd kan registrera sig som arbetssökande vid arbets- och näringsbyrån, men utan anteckning om hemkommun kan personen inte hänvisas till kommunförsöket för sysselsättning.

Därmed har de som får tillfälligt skydd i egenskap av arbetslösa arbetssökande rätt till den inledande kartläggningen som arbets- och näringsbyrån ordnar och till den integrationsplan som vid behov utarbetas utifrån kartläggningen, och de kan delta i integrationsutbildning samt i tjänster enligt lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice, såsom arbetsförmedling, informations- och rådgivningstjänster, kartläggning av kompetens och yrkesskicklighet, bedömning av arbetsförmågan, bedömning av företagarfärdigheter, yrkesvals- och karriärvägledning, arbetsprövning och lönestöd.

Enligt 2 kap. 2 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa har en person som inte är finsk medborgare inte rätt till arbetsmarknadsstöd, om hen har rätt till förvärvsarbete med stöd av ett tillfälligt uppehållstillstånd. Således berättigar ett uppehållstillstånd som grundar sig på tillfälligt skydd inte till arbetsmarknadsstöd.

Kompetensen hos personer som får tillfälligt skydd kan kartläggas vid förläggningarna genom att i ärendehanteringssystemet för utlänningsärenden (UMA-systemet) anteckna en kompetenskartläggning där personens utbildning, arbetserfarenhet, allmänna färdigheter, frivilligverksamhet, arbets- och studieverksamhet vid förläggningen och framtidsplaner utreds. Även arbets- och studieintyg kan sparas i systemet.

2.6.2.1 Idkande av näring som enskild näringsidkare

Enligt lagen om idkande av näring (122/1919, nedan näringslagen) får näring idkas av en fysisk person, nedan enskild näringsidkare, som är bosatt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I praktiken avses i Finland med detta en hemkommun som bestäms enligt lagen om hemkommun (201/1994). Utgångspunkten är att en person som får tillfälligt skydd inte får någon hemkommun med stöd av 4 § i lagen om hemkommun. Med stöd av näringslagen kan Patent- och registerstyrelsen dock bevilja en enskild näringsidkare som är bosatt utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet tillstånd att idka näring. I praktiken har en förutsättning för att tillstånd ska beviljas varit att personen är bosatt i en stat som är part i Luganokonventionen. Av de stater som inte hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet är endast Schweiz avtalspart.

Enligt artikel 12 i direktivet om tillfälligt skydd ska medlemsstaterna ge personer som åtnjuter tillfälligt skydd tillstånd att arbeta för någon annan eller som egenföretagare i enlighet med de regler som gäller för yrket under perioden av tillfälligt skydd. I utlänningslagen eller näringslagen finns inga bestämmelser om undantag från kravet på boningsort i anslutning till näringsidkande i fråga om tillfälligt skydd. Enligt näringslagen tillämpas dock inte kravet på en enskild näringsidkares boningsort, om något annat har bestämts om detta i ett internationellt avtal som är förpliktande för Finland. Direktivet om tillfälligt skydd och artikel 12 i det betraktas som ett i näringslagen avsett avtal som är förpliktande för Finland, och kravet på bostadsort tillämpas således inte på personer som flytt från Ukraina och som har rätt till tillfälligt skydd. Av en sådan person krävs inte heller i näringslagen avsett tillstånd av Patent- och registerstyrelsen att bedriva näringsverksamhet som enskild näringsidkare.

En enskild näringsidkare som är bosatt utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska med stöd av näringslagen ha en i Finland bosatt företrädare som dessutom ska anmälas för att antecknas i handelsregistret. Företrädaren har rätt att ta emot delgivningar. Företrädaren svarar också för skatter som med stöd av lagen om beskattningsförfarande påförts en enskild näringsidkare som är bosatt utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Med beaktande av ordalydelsen i artikel 12 i direktivet om tillfälligt skydd ska den tolkas så att en fysisk person som får tillfälligt skydd behandlas som en person som är bosatt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Således kan man i denna situation inte kräva att en enskild näringsidkare tillsätter en företrädare.

Rätten att idka näring börjar när personen har lämnat in en ansökan om tillfälligt skydd och ansökan har registrerats. I praktiken är det svårt att bedriva näringsverksamhet utan registrering. Registrering som enskild näringsidkare förutsätter till exempel en personbeteckning som personen får först i samband med beslutet om skydd. Således är registrering inte möjlig förrän beslut om tillfälligt skydd har fattats. I näringslagen föreskrivs om de förutsättningar under vilka en enskild näringsidkare ska anmäla sig för anteckning i handelsregistret. I praktiken är det dock möjligt att en enskild näringsidkare endast anmäler sig till Skatteförvaltningens register, varvid personen också får ett FO-nummer. Patent- och registerstyrelsen samt Skatteförvaltningen ger närmare information om registreringen.

Detta undantag gäller i enlighet med tillämpningsområdet för artikel 12 i direktivet om tillfälligt skydd endast fysiska personer som utövar näringsverksamhet, dvs. enskilda näringsidkare, som har flytt från Ukraina och som får tillfälligt skydd. Undantaget tillämpas inte på andra situationer av internationellt skydd. Undantaget tillämpas inte heller till någon del på någon annan form av näringsidkande än en enskild näringsidkare, såsom på kravet på boningsort för en styrelseledamot i ett aktieföretag eller en delägare i ett handelsbolag.

2.6.3 Social- och hälsovårdstjänster

Hälso- och sjukvårdstjänster för personer som får tillfälligt skydd ordnas i regel av mottagningssystemet och i praktiken av förläggningarna och privata serviceproducenter. I praktiken är det dock i allmänhet nödvändigt att den specialiserade sjukvården, dygnet-runt-jouren, förlossningarna, mödra- och barnrådgivningstjänsterna samt preventivrådgivningens tjänster, skol- och studerandehälsovården och i allmänhet även mun- och tandvården ordnas av det offentliga servicesystemet. Migrationsverket och i praktiken förläggningen betalar ersättning till serviceproducenten för ordnandet av dessa tjänster. De som får tillfälligt skydd får coronavaccin vid kommunens vaccinationsställen på samma sätt som andra klienter vid förläggningen.

Socialservicen för personer som får tillfälligt skydd ordnas i regel av mottagningssystemet och i praktiken av förläggningarna och privata serviceproducenter. I fråga om socialvården hör brådskande uppgifter inom socialvården, inklusive barnskydd, till kommunen. Se närmare om barnskyddet i punkt 2.8.5. Dessutom ska socialjour ordnas med stöd av socialvårdslagen. Med socialjour avses ordnande av nödvändig och brådskande socialservice och andra stödåtgärder så att den omedelbara trygghet och omsorg som en person behöver kan ges i olika sociala nöd- och krissituationer oberoende av tid på dygnet, om personen behöver det. Migrationsverket och i praktiken förläggningen betalar ersättning även för dessa tjänster till serviceproducenten.

En person har rätt att få brådskande social- och hälsovårdstjänster för vars anordnande kommunen ansvarar, om hen inte har sökt tillfälligt skydd eller inlett en asylprocess. Se punkt 5.3.1 nedan.

2.6.4 FPA:s bosättningsbaserade förmåner

Uppehållstillstånd som beviljas på grund av tillfälligt skydd är inte en direkt grund för att få FPA:s bosättningsbaserade förmåner, såsom bostadsbidrag, barnbidrag och förmåner inom sjukförsäkringen. Å andra sidan hindrar tillfälligt skydd inte rätten till FPA:s bosättningsbaserade förmåner, när en person som ansöker om en förmån anses vara stadigvarande bosatt i Finland. Enligt lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall avgörs genom en helhetsbedömning ifall en person som anländer till Finland anses ha flyttat till och varaktigt bosatt sig i Finland när personen ansöker om någon förmån. I fråga om en person som kommer från Ukraina beaktas de omständigheter som konstateras i 4 § i lagen om hemkommun (se punkten om registrering i befolkningsregistret och hemkommun). FPA är inte bunden till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas beslut om hemkommun.

En arbetstagare har rätt till vissa FPA-förmåner från och med att arbetet inleds, även om hen inte anses vara stadigvarande bosatt i Finland. En förutsättning för den arbetsbaserade sociala tryggheten är en månadsinkomst på minst 741,75 euro. En arbetstagare som uppfyller kravet har rätt till förmåner inom sjukförsäkringen och handikappförmåner. Dessutom ökar folkpensionens boendetid. Man har inte rätt till exempelvis bostadsbidrag. Tillfälligt uppehållstillstånd gör det inte möjligt att betala arbetsmarknadsstöd om arbetstagaren blir arbetslös.

Enligt 2 kap. 2 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa har en person som inte är finsk medborgare inte rätt till arbetsmarknadsstöd, om hen har rätt till förvärvsarbete med stöd av ett tillfälligt uppehållstillstånd. I den inkomstrelaterade dagpenningen och grunddagpenningen finns ingen begränsning som motsvarar ovan nämnda begränsning av arbetsmarknadsstödet. Arbetslöshetskassan eller Folkpensionsanstalten avgör dock vid behov bland annat om den arbetsökande uppfyller de villkor för boende i Finland eller arbetsvillkoret för arbetslöshetsdagpenning som avses i 1 kap. 8 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

2.7 Studier

Enligt artikel 14 i direktivet om tillfälligt skydd ska medlemsstaterna ge personer under 18 år som får tillfälligt skydd möjlighet att söka sig till utbildningssystemet på samma villkor som den mottagande medlemsstatens medborgare. Medlemsstaterna kan bestämma att rätten att söka sig till utbildning endast skall gälla för grundläggande utbildning som finansieras av samhället. Medlemsstaterna kan ge vuxna som åtnjuter tillfälligt skydd möjlighet att söka sig till det allmänna utbildningssystemet. Medlemsstaterna ska ge personer som åtnjuter tillfälligt skydd tillstånd att under högst under perioden för tillfälligt skydd arbeta för någon annan eller som egenföretagare i enlighet med de regler som gäller för yrket och att delta i vuxenutbildning, yrkesutbildning och arbetspraktik.

2.7.1 Grundläggande utbildning för vuxna och det fria bildningsarbetet

Personer som får tillfälligt skydd kan söka sig till den grundläggande utbildningen för vuxna och till utbildning inom det fria bildningsarbetet. En person kan ansöka om en studieplats och ta emot en studieplats om hen uppfyller antagningskriterierna för utbildningen i fråga. De studerande antas till utbildningen på det sätt som utbildningsanordnaren eller läroanstaltens administratör bestämmer. Inom det fria bildningsarbetet är undervisningen i regel avgiftsbelagd. Studiesedelbidragen som är avsedda för sänkning av studerandeavgifterna inom det fria bildningsarbetet är begränsade till personer som har hemkommun i Finland.

Utbildningar i finska/svenska för personer över 17 år och vuxna kan i utbildningssystemet genomföras av läroanstalter för fritt bildningsarbete. I princip är utbildningen avgiftsbelagd för den studerande, om det inte har utarbetats en integrationsplan för personen i vilken utbildningen i fråga har godkänts. Vid behov kan språkundervisningen vid individuella behov betalas med kompletterande mottagningspenning.

Om en person anmäler sig som arbetslös arbetssökande utarbetas en integrationsplan för hen. Om personen inte har anmält sig som arbetslös arbetssökande kan kommunen eller arbets- och näringsbyrån inleda den inledande kartläggningen på personens begäran, om man bedömer att personen behöver det. Utifrån den inledande kartläggningen bedömer arbets- och näringsbyrån eller kommunen om invandraren behöver en integrationsplan.

2.7.2 Gymnasieutbildning och yrkesutbildning

Rätten att söka sig till yrkesutbildning och gymnasieutbildning är också fri. Personer som får tillfälligt skydd kan alltså fritt söka sig till yrkesutbildning och gymnasieutbildning under samma förutsättningar som finska medborgare. Ett undantag från detta är utbildning som förbereder invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål för gymnasiestudier (LUVA), om vars förutsättningar för antagning som studerande föreskrivs särskilt. Ordandet av LUVA-utbildningen upphör 31.7.2022, varefter utbildningen i fråga kombineras med den nya utbildningen som förbereder för examensutbildning (HUX). Motsvarande särskilda förutsättningar har inte föreskrivits för antagning av studerande till HUX-utbildningen.

Yrkesutbildning kan också ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter i form av utbildning som grundar sig på utbildningsavtal eller läroavtalsutbildning. I utbildning som grundar sig på utbildningsavtal skaffar den studerande sig kunnande på arbetsplatsen i samband med praktiska arbetsuppgifter, men står inte i anställningsförhållande. Läroavtalsutbildningen baserar sig å sin sida på ett skriftligt arbetsavtal för viss tid mellan en studerande som fyllt 15 år och arbetsgivaren. Om en person som får tillfälligt skydd söker sig till yrkesutbildning, kan hen också genomföra den som utbildning som grundar sig på ett utbildningsavtal eller ett läroavtal, om villkoren för dessa former av utbildning i övrigt uppfylls.

Undervisningen inom gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen är i huvudsak avgiftsfri. Inom gymnasieutbildningen kan dock skäliga avgifter tas ut för undervisning som ordnas på något annat

undervisningsspråk än finska, svenska, samiska, romani eller teckenspråk. Den yrkesinriktade grundexamensutbildningen är avgiftsfri, men inom utbildningen för yrkesexamen och specialyrkesexamen samt inom den så kallade övriga yrkesutbildningen kan utbildningsanordnaren ta ut en skäligen studieavgift av den studerande. I gymnasieutbildning för unga och utbildning för grundexamen på heltid har den studerande rätt till avgiftsfria måltider de dagar då den studerandes personliga kompetensutvecklingsplan förutsätter att den studerande är närvarande på en utbildningsplats som utbildningsanordnaren anvisar. Elevhälsotjänsterna hör till studerande på andra stadiet under samma förutsättningar som för finländska studerande.

De läromedel, arbetsredskap, -dräkter och -medel som undervisningen förutsätter är avgiftsfria för läropliktiga studerande. Andra än läropliktiga studerande ska själva stå för kostnaderna för dessa ovan nämnda förnödenheter. Utbildningsanordnaren kan dock frivilligt erbjuda avgiftsfritt undervisningsmaterial även till andra än dem som enligt lag är berättigade till det.

Information om hur man söker sig till studierna finns till exempel på webbplatsen Studieinfo.fi eller på utbildningsanordnarens webbplats. Information och rådgivning om utbildning fås också från Navigatorerna, serviceställena med låg tröskel (ohjaamo.fi) samt på allmän nivå på webbplatsen infofinland.fi.

2.7.3 Högskoleutbildning

Ukrainarna har samma rutter till högskoleutbildning som andra, det vill säga gemensamma antagningar, separata antagningar, förberedande utbildning för invandrare och öppen högskoleutbildning. För examensutbildning på främmande språk används läsårsavgifter för personer utanför EU/EES-området och den öppna högskoleundervisningen är avgiftsbelagd. Det är sannolikt att de som tvingats flytta från Ukraina i första hand söker sig till det engelskspråkiga utbudet vid de finländska högskolorna. Detta utbud är omfattande i Finland, med sammanlagt uppskattningsvis 500 engelskspråkiga utbildningsprogram. Högskolorna har möjlighet att genom olika stipendielösningar eller på annat sätt stödja ukrainska studerande med deras avgifter.

Man kan fritt söka till högskolorna och alla högskolor ger mer information om studiemöjligheterna. Högskolorna beslutar om antagningen av studerande enligt sina egna urvalskriterier. I Finland finns tio Support Immigrants in to Higher Education in Finland (SIMHE)-högskolor (Jyväskylä universitet, Åbo universitet, Helsingfors universitet, Vasa universitet, Tammerfors högskolesamfund och Yrkeshögskolan Metropolia, Yrkeshögskolan Karelia, Yrkeshögskolan Savonia, Uleåborgs yrkeshögskola och Yrkeshögskolan Arcada) som har specialiserat sig på handledning av och rådgivning för personer med invandrarbakgrund.

2.7.4 Studiestöd

Andra än finska medborgares rätt till studiestöd för studier som bedrivs i Finland beror på uppehållstillståndet. Enligt lagen om studiestöd kan en utlänning som är stadigvarande bosatt i Finland och vars vistelsegrund är en annan än studier beviljas studiestöd, om hen har beviljats kontinuerligt (A) eller permanent (P) uppehållstillstånd enligt utlänningslagen eller EU-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta (P-EU). Om en utlänning får uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd, är grunden för hans vistelse i Finland någon annan än studier. En studerande som får tillfälligt skydd beviljas dock tillfälligt (B) uppehållstillstånd, så hen är inte berättigad till studiestöd.

Berättigad till stöd för skolresor enligt lagen om stöd för skolresor är en i Finland bosatt studerande som studerar i Finland på heltid. Med en i Finland bosatt person avses en person som har hemkommun i Finland enligt lagen om hemkommun. Den som får tillfälligt uppehållstillstånd har inte hemkommun i Finland, så hen har inte heller rätt till stöd för skolresor. Mer information om studiestödet finns på FPA:s webbplats.

2.8 Barn som får tillfälligt skydd

Enligt 5 § i mottagningslagen ska man då denna lag tillämpas på en person som är yngre än 18 år fästa särskild uppmärksamhet vid barnets bästa samt vid faktorer som hänför sig till barnets utveckling och hälsa. Vid bedömningen av barnets bästa ska bestämmelserna om bedömning av barnets bästa i barnskyddslagen beaktas. När de åtgärder som föreskrivs i mottagningslagen genomförs ska barnets önskemål och åsikter utredas och beaktas på det sätt som barnets ålder och utvecklingsnivå förutsätter. Endast i sådana fall där utredningen skulle äventyra barnets hälsa eller utveckling eller det i övrigt är uppenbart onödigt behöver barnets åsikt inte utredas. Ett barn som fyllt 12 år ska ges tillfälle att i enlighet med 34 § i förvaltningslagen bli hört i ett ärende som gäller barnet självt. Ärenden som gäller barn ska behandlas skyndsamt. Barn som får tillfälligt skydd har i huvudsak rätt till samma mottagningstjänster som vuxna (se ovan): i denna punkt specificeras därför endast tjänster som uttryckligen gäller barn.

2.8.1 Barn utan vårdnadshavare

Bestämmelser om inkvartering av barn som får tillfälligt skydd och som anlant till Finland utan vårdnadshavare finns i 17 § i mottagningslagen. Barnet inkvarteras i ett grupphem, i en enhet för stödboende (minst 16 år fyllda) eller någon annan inkvartering som är avsedd för barn. Av grundad anledning kan barnet också bo tillsammans med släktingar på en förläggning för vuxna och familjer. Enligt 18 § 2 mom. i mottagningslagen kan ett barn utan vårdnadshavare under de förutsättningar som anges i lagen även bo i enskild inkvartering. Föreståndaren för en förläggning beslutar om förflyttning av ett barn utan vårdnadshavare till enskild inkvartering efter att ha hört barnet och dess företrädare samt förläggningsens socialarbetare. Förläggningsen meddelar uppgifterna och sänder de utredningar som lagen förutsätter till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen på boningsorten.

I 5 kap. i mottagningslagen föreskrivs om företrädande av barn utan vårdnadshavare. För en person som får tillfälligt skydd förordnas utan dröjsmål en företrädare, om barnet vistas i Finland utan vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare. Ansökan om förordnande av företrädare görs av den förläggning eller flyktingsluss där barnet har registrerats som klient. Innan ansökan görs ska barnet höras på ovan nämnda sätt (5 § 2 mom.). Föreståndaren för förläggningsen eller flyktingslussen för vårdnadshavarens talan i ärenden som gäller barnets person och förmögenhet tills en företrädare har utsetts för barnet.

Ett barn utan vårdnadshavare beviljas brukspenning i stället för mottagningspenning, om förläggningsen ordnar fullt uppehälle för barnet.

2.8.2 Spårning

Enligt 105 b § i utlänningslagen ska Migrationsverket utan dröjsmål, för att säkerställa det bästa för en minderårig utan vårdnadshavare som söker internationellt skydd, börja spåra hens föräldrar eller någon annan person som ansvarat för hens faktiska vårdnad. Vid behov ska spårningen fortsätta efter att internationellt skydd har beviljats. Det ovan nämnda gäller också barn utan vårdnadshavare som är offer för människohandel och som finns i hjälpsystemet för offer för människohandel, samt deras föräldrar eller andra personer som ansvarat för den faktiska vårdnaden. Uppgifterna om den som spåras ska samlas in, behandlas och förmedlas som sekretessbelagda på det sätt som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Enligt förarbetena till utlänningslagen (RP 31/2006) strävar man efter att med hjälp av spårning återskapa kontakten mellan en minderårig asylsökande som anlant till Finland och en förälder som vistas i hemlandet eller i något tredje land eller någon annan person som svarat för den faktiska vårdnaden om den minderåriga. Med hjälp av spårning kan man också få information som är viktig för beslutsfattandet och som kan möjliggöra familjeåterförening i ett senare skede i Finland, i barnets hemland eller i något tredje land där föräldrarna vistas. En familjeåterförening någon annanstans än i Finland kunde övervägas, om barnet inte anses vara i behov av internationellt skydd och återvändandet bedöms vara tryggt och i enlighet

med barnets bästa. Migrationsverket har fastställts som ansvarig myndighet, eftersom man genom spårning för information som är central för verkets beslutsfattande och som bidrar till att besluten grundar sig på fakta.

I kontexten för tillfälligt skydd har spårandet inte ansetts vara helt jämförbart med en situation där en minderårig söker asyl eller är kund i hjälpsystemet för offer för människohandel. Med beaktande av barnets bästa ska myndigheten dock utreda om barnet har kontakt med föräldern och hjälpa till med att återställa kontakten, om det är möjligt.

Beviljandet av tillfälligt skydd är inte bundet till spårningsåtgärder eller uppgifter som eventuellt fås vid spårningen. När en minderårig uppfyller villkoren för tillfälligt skydd kan det anses vara förenligt med barnets bästa att ge skydd, när man också beaktar att familjeåterförening är möjlig på det sätt som beskrivs i punkt 2.3.

Den minderåriga hörs inte i processen för tillfälligt skydd, så företrädarens roll framhävs i utredningen av spårningsbehoven. Migrationsverket instruerar företrädarna att utreda om barnet har kontakt med föräldern. Om så inte är fallet kan företrädaren utnyttja Migrationsverkets alternativa metoder för att återställa förbindelsen. För närvarande utreds bl.a. samarbetet med Ukrainas ambassad. Anvisningarna om spårning fogas till de mer allmänna anvisningarna för företrädare som är under beredning. Företrädarnas frågor gällande spårning styrs till Migrationsverket. Trots försök är det inte alltid möjligt att återställa förbindelsen.

2.8.3 Småbarnspedagogik

Enligt 6 § i lagen om småbarnspedagogik åligger det kommunen att ordna småbarnspedagogik för ett barn vars hemkommun kommunen i fråga är enligt lagen om hemkommun (201/1994). Dessutom ska kommunen ordna småbarnspedagogik för ett barn som bor i kommunen på grund av vårdnadshavarnas arbete, studier, sjukdom eller motsvarande orsaker, även om barnet inte har hemkommun i Finland eller barnets hemkommun enligt lagen om hemkommun är en annan kommun. I brådskande fall eller då omständigheterna annars förutsätter det ska kommunen se till att småbarnspedagogik ordnas även för andra barn som vistas i kommunen än kommunens invånare.

För personer som får tillfälligt skydd anvisas i regel ingen hemkommun. Kommunen ska dock ordna småbarnspedagogik för barn som får tillfälligt skydd till exempel om barnets vårdnadshavare arbetar eller studerar. Småbarnspedagogik kan ordnas för barn som får tillfälligt skydd också om den bedöms stödja barnets välbefinnande och inläring.

En del barn som omfattas av tillfälligt skydd får en hemkommun i Finland direkt om en familjemedlem har hemkommun i Finland. Dessa barn har subjektiv rätt till kommunal småbarnspedagogik.

Barn som omfattas av tillfälligt skydd och barn som söker asyl har rätt till småbarnspedagogik som ordnas av kommunen i en situation där vårdnadshavaren till exempel arbetar, studerar eller det finns någon annan motsvarande orsak. Även i brådskande situationer eller om omständigheterna annars kräver det ska småbarnspedagogik ordnas. När småbarnspedagogik ordnas ska man dock alltid i första hand fundera på barnets bästa och anordnandet av småbarnspedagogik ska grunda sig på en individuell bedömning av barnets behov.

Småbarnspedagogiken har en betydande inverkan på barnets inlärningsfärdigheter, språkliga färdigheter och uppbyggnaden av tryggheten i vardagen. Småbarnspedagogik är en effektiv verksamhet för att lära sig finska och svenska. Därför uppmuntras kommunerna att erbjuda småbarnspedagogik även för barn som omfattas av tillfälligt skydd.

Kommunen är skyldig att ge rådgivning och handledning om de småbarnspedagogiska tjänster som finns tillgängliga i kommunen.

När en familj och ett barn har beviljats asyl har barnet samma rätt till småbarnspedagogik som kommunen ordnar som andra barn vars hemkommun är i Finland.

2.8.4 Läroplikt samt grundläggande utbildning och förskoleundervisning

Enligt tillämpningsområdet för läropliktslagen är barn som är stadigvarande bosatta i Finland läropliktiga. Ett barn anses vara stadigvarande bosatt i Finland, om barnet har en i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun. Enligt 4 § i lagen om grundläggande utbildning är kommunen skyldig att ordna grundläggande utbildning för sådana i 26 § 1 mom. avsedda barn i läropliktsåldern som bor inom kommunens område samt förskoleundervisning året innan läroplikten börjar. Personer som får tillfälligt skydd är inte läropliktiga, eftersom de inte har någon hemkommun enligt lagen om hemkommun. För personer som får tillfälligt skydd ska det dock ordnas en sådan möjlighet att delta i grundläggande utbildning och förskoleundervisning som lagen om grundläggande utbildning förutsätter på samma sätt som för asylsökande barn i läropliktsåldern.

Undervisningen för personer som får tillfälligt skydd ordnas i form av förskoleundervisning eller grundläggande utbildning eller bland annat förberedande undervisning för invandrare före den grundläggande utbildningen.

Eleverna har enligt lagen om grundläggande utbildning rätt till undervisning, elevhandledning samt tillräckligt stöd för inläring och skolgång genast när stödbehovet uppstår. För eleverna kan också ordnas undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen, såsom finska eller svenska som andra språk och undervisning i det egna modersmålet, på det sätt som föreskrivs i undervisningsministeriets förordning (1777/2009).

Undervisningen som förbereder för den grundläggande utbildningen styrs av Utbildningsstyrelsens grunder för läroplanen för undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen (2015) och läroplanerna som utarbetats utifrån dem. De centrala målen för den förberedande undervisningen är att ge eleverna de färdigheter som behövs i finska eller svenska och andra nödvändiga färdigheter för övergången till förskoleundervisning eller grundläggande utbildning samt att främja en balanserad utveckling och integration av eleverna i det finländska samhället. Med tanke på skolans undervisningsspråk är målet att uppnå elementära språkkunskaper.

Ingen riksomfattande timfördelning eller lärokurs har fastställts för den förberedande undervisningen och därför utarbetas ett eget studieprogram för eleven. I den fastställs målen för elevens lärande, de läroämnen som ska studeras, timantal och innehåll, hur eleven ska integreras i de undervisningsgrupper inom förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen som motsvarar hans ålder samt hur handledningen ska ordnas och vilka stödåtgärder eleven eventuellt behöver. Det finns inga behörighetsvillkor för lärare i förberedande undervisning, så utbildningsanordnaren beslutar om dem.

Eftersom barn som får tillfälligt skydd inte är läropliktiga, gäller de i 4 § i läropliktslagen föreskrivna alternativen att fullgöra läroplikten efter skyldigheten att fullgöra den grundläggande utbildningen inte dem. Enligt artikel 14 i direktivet om tillfälligt skydd ska medlemsstaterna dock ge personer under 18 år som får tillfälligt skydd möjlighet att söka sig till utbildningssystemet på samma villkor som den mottagande medlemsstatens medborgare. Ansökan till utbildningar efter den grundläggande utbildningen behandlas närmare i punkten om studier i denna promemoria.

2.8.5 Barnskydd

Med stöd av 25 § i barnskyddslagen är man skyldig att utan dröjsmål underrätta det organ som ansvarar för socialvården i kommunen om ett barn vars behov av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller eget beteende förutsätter att behovet av barnskydd utreds. Enligt 26 § i barnskyddslagen inleds ett barnskyddsärende på ansökan eller när en socialarbetare eller någon annan anställd inom barnskyddet på något annat sätt har fått kännedom om ett barn som eventuellt är i behov

av barnskydd. När ett barnskyddsärende har inletts ska socialarbetaren eller någon annan anställd inom barnskyddet omedelbart bedöma barnets eventuella brådskande behov av barnskydd. Dessutom ska en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen göras, om det inte är uppenbart onödigt att göra en bedömning. I samband med bedömningen av servicebehovet utreds behovet av barnskydd, om inte ärendet tydligt är av sådan natur att stödåtgärder inom barnskyddet inte behövs. När ett asylsökande barn har konstaterats ha behov av barnskydd har barnet rätt till service enligt barnskyddslagen. Vid bedömningen av behovet av barnskydd bedöms om de tjänster som förläggningen ordnar är tillräckliga. Enligt 7 § 2 mom. i mottagningslagen har kommunen rätt att fakturera Migrationsverket för kostnaderna för barnskyddstjänsterna. I praktiken fakturerar kommunen den förläggning där den asylsökande har registrerats som klient.

Ukraina och Finland är parter i Haagkonventionen om barnskydd. De beslut som omfattas av konventionen erkänns således i de fördragsslutande staterna utan särskilda åtgärder. Om det t.ex. har fattats ett beslut om omhändertagande av barn som anländer från Ukraina, erkänns det som sådant i Finland och ingen separat bekräftelse behövs i Finland. Barnet omfattas av barnskyddslagen eftersom det har varit omhändertaget i Ukraina. I Finland finns bestämmelser om barnskydd och omhändertagande i barnskyddslagen, inte någon annanstans. Barnskyddslagen är *lex specialis* i förhållande till mottagningslagen och socialvårdslagen.

Kommunerna ansvarar för ordnandet av barnskyddet och kostnaderna för det, men enligt 17 § 1 mom. i barnskyddslagen ansvarar Helsingfors stad för ordnandet av barnskyddet för barn som kommit från en anstalt i Ukraina utan vårdnadshavare. När barnet är klient inom barnskyddet är alla tjänster enligt barnskyddslagen tillgängliga: stödåtgärder inom öppenvården (7 kap. i barnskyddslagen) och placering av barn (8–9 kap. i barnskyddslagen). En socialarbetare som ansvarar för barnets ärenden ska utses (13 b § i barnskyddslagen) och en klientplan ska göras upp för barnet (30 § 1 mom. i barnskyddslagen).

I Finland kan barnet inte omhändertas och placeras någon annanstans än på en sådan plats för vård utom hemmet som avses i barnskyddslagen. Grupphem och stödboende enligt mottagningslagen är inte platser för vård utom hemmet enligt barnskyddslagen.

Om erkännandet av barnets situation och status inte kan göras utifrån ett beslut om omhändertagande eller något annat motsvarande skriftligt dokument, ska erkännandet på grund av en krigssituation (*force majeure*) grunda sig på andra omständigheter, såsom den aktuella faktiska situationen och tryggheten av barnets bästa (artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter) samt barnets rätt till särskilt skydd. Om det finns grundad anledning att anta att barnet har varit omhändertaget i Ukraina, är barnet "under den tid detta säkerställs" i en klientrelation enligt barnskyddslagen och servicen ska ordnas i enlighet med barnskyddslagen.

Barn och unga som får tillfälligt skydd kan normalt använda elevhälsotjänster som ordnas i samband med grundläggande utbildning och förskoleundervisning samt utbildning på andra stadiet. Skol- och studerandehälsovården samt kurators- och psykologtjänsterna är en fast del av skolans verksamhet och hör till kommunernas organiseringsansvar. Skolhälsovården är förebyggande verksamhet och vården av sjukdomar hör inte till skolhälsovården. Om barnet av någon anledning inte deltar i grund- och förskoleundervisningen, ansvarar förläggningen för hälso- och sjukvårdstjänsterna.

3 Att ansöka om internationellt skydd

En del av de som tvingats lämna Ukraina hann ansöka om asyl innan direktivet om tillfälligt skydd aktiverades eller så har de lämnat in en asylansökan efter att direktivet trädde i kraft. Migrationsverket informerar dem om möjligheten att söka tillfälligt skydd. En person som tidigare ansökt om asyl och som hör till målgruppen för tillfälligt skydd kan lämna in en ansökan om tillfälligt skydd till polisen eller gränsmyndigheten. Personer som hör till målgruppen för tillfälligt skydd och som har ansökt om asyl i det skede då direktivet om tillfälligt skydd hade aktiverats, men då ansökningarna om tillfälligt skydd inte kunde

registreras i Finland, kan aktivera ansökan om tillfälligt skydd med en blankett. Behandlingen av asylansökan skjuts upp under tiden för tillfälligt skydd.

När ett uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd upphör för en person som fått tillfälligt skydd och även ansökt om asyl, frågar Migrationsverket skriftligen om personen vill att behandlingen av asylansökan ska fortsätta. Om personen meddelar att hen vill att asylansökan ska behandlas, behandlar Migrationsverket ansökan enligt den normala asylutredningen. Om personen inte vill fortsätta behandlingen eller inte svarar på Migrationsverkets brev senast på den utsatta dagen, fattar Migrationsverket beslut om att asylansökan avskrivs. Avskrivningsbeslutet kan inte överklagas. Migrationsverket fattar beslut om att en asylansökan avskrivs också om den som beviljats tillfälligt skydd återkallar sin asylansökan eller om Migrationsverket får kännedom om att hen har avlägsnat sig från Finland.

En asylansökan av en person som får tillfälligt skydd kan behandlas under den tid det tillfälliga skyddet varar, om det finns grundad anledning till det. Migrationsverket behandlar asylansökan också om ett ärende som gäller avlägsnande ur landet av en person som får tillfälligt skydd och dessutom ansökt om asyl blir anhängigt.

4 Att ansöka om uppehållstillstånd

4.1 Allmänna förutsättningar och ansökan om uppehållstillstånd

De som tvingats lämna Ukraina kan, om de så önskar, också ansöka om annat uppehållstillstånd oberoende av om de också ansökt om tillfälligt skydd. Erhållandet av tillfälligt skydd påverkar inte beviljandet av andra uppehållstillstånd, med undantag av uppehållstillstånd för studerande som för närvarande inte kan beviljas en person som får tillfälligt skydd (2 § 2 mom. 1 punkten i studerande- och forskarlagen). Det är dock även möjligt att studera med ett uppehållstillstånd som beviljats på grund av tillfälligt skydd. I fråga om övriga uppehållstillstånd ska sökanden uppfylla de normala allmänna och tillstånds- eller grunds specifika villkoren för beviljande av tillstånd. För närvarande finns det inga väsentliga avvikelser från det normala förfarandet på grund av situationen i Ukraina. Övriga ansökningar om uppehållstillstånd är avgiftsbelagda och för att de ska beviljas krävs i regel ett giltigt resedokument. Mer information om ansökan om andra uppehållstillstånd finns på Migrationsverkets webbplats.

Den som fått uppehållstillstånd på grund av arbete eller studier får på begäran en hemkommun, om uppehållstillståndet till sin karaktär är kontinuerligt eller permanent. Om en person däremot har fått ett tillfälligt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse, kan hen få en hemkommun, om hen dessutom med beaktande av omständigheterna som helhet har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Som bevis på stadigvarande boende kan personen till exempel lägga fram en utredning om arbete eller studier som pågår i minst två år.

4.2 Återkallande av tillfälligt tillstånd om man får annat tillstånd

Om en kund beviljas uppehållstillstånd på någon annan grund som hen ansökt om och valt som sin prioritet, återkallas i regel det uppehållstillstånd som beviljats på grund av tillfälligt skydd. Utgångspunkten för systemet med uppehållstillstånd är att en person kan ha endast ett giltigt uppehållstillstånd. Ett tillstånd som beviljats på grund av tillfälligt skydd återkallas om mer än 3 månader är kvar av dess giltighetstid. I samband med ansökan om uppehållstillstånd tillfrågas sökanden om samtycke till att återkalla ett uppehållstillstånd som beviljats på grund av tillfälligt skydd, om sökanden skulle beviljas ett starkare uppehållstillstånd, och tillståndet till tillfälligt skydd med stöd av 58 § 5 mom. återkallas i samband med beviljandet av detta uppehållstillstånd (tolkas som att förutsättningarna för uppehållstillstånd som beviljats på grund av tillfälligt skydd inte längre gäller, eftersom det huvudsakliga syftet med vistelsen har ändrats).

Den som fått uppehållstillstånd på grund av arbete eller studier får på begäran en hemkommun, om uppehållstillståndet till sin karaktär är kontinuerligt eller permanent. Om en person däremot har fått ett

tillfälligt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse, kan hen få en hemkommun, om hen dessutom med beaktande av omständigheterna som helhet har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Som bevis på stadigvarande boende kan personen till exempel lägga fram en utredning om arbete eller studier som pågår i minst två år.

4.3 Uppehållstillstånd för arbetstagare

En tredjelandsmedborgare kan ansöka om uppehållstillstånd på grund av arbete, om hen har en arbetsgivare och ett arbetsavtal. Beroende på arbetet kan det bli fråga om uppehållstillstånd för arbetstagare eller annat uppehållstillstånd för förvärvsarbete. Uppehållstillståndet kan sökas i Finland och om villkoren uppfylls kan tillstånd beviljas. I uppehållstillståndet för arbetstagare ingår en prövning av tillgången, dvs. arbetsgivaren ska utreda om det inom rimlig tid finns tillgång till arbetskraft för uppgiften i fråga från Finland eller EU/EES-området. Mer information om ansökan om uppehållstillstånd för arbetstagare finns på Migrationsverkets webbplats.

Uppehållstillstånd beviljas tillfälligt (B) för tillfälligt arbete och kontinuerligt (A) på grundval av ett anställningsförhållande som varar i minst två år eller tills vidare. Efter att man har vistats fyra år med kontinuerligt uppehållstillstånd är det möjligt att få permanent uppehållstillstånd. Största delen av uppehållstillstånden för arbetstagare beviljas kontinuerligt. Tillståndet beviljas tillfälligt till exempel om delbeslutet är för ett tillfälligt arbete eller om det inte krävs ett delbeslut för arbetet och arbetsavtalet är kortvarigt eller av tillfällig natur. Även i vissa situationer enligt 77 § i utlänningslagen är tillståndet tillfälligt.

Uppehållstillstånd som grundar sig på tillfälligt skydd berättigar till arbete. I praktiken kan personer som hör till målgruppen för tillfälligt skydd och som har en arbetsplats först ansöka om tillfälligt skydd och senare om de så önskar ansöka om uppehållstillstånd för arbetstagare eller annat uppehållstillstånd på grund av arbete.

En tredjelandsmedborgare kan ansöka om uppehållstillstånd för företagare om hen bedriver företagsverksamhet i Finland. Uppehållstillståndet kan sökas i Finland och om villkoren uppfylls kan tillstånd beviljas. Till uppehållstillståndet hör en delbeslutsprövning bland annat för att bedöma om företagsverksamheten sker i ett företag som är registrerat i Finland och att företagsverksamheten har förutsättningar för en lönsam affärsverksamhet. Uppehållstillstånd beviljas tillfälligt (B) för tillfällig företagsverksamhet och kontinuerligt (A) för företagsverksamhet av permanent karaktär. Mer information om ansökan om uppehållstillstånd för företagare och dess villkor finns på Migrationsverkets webbplats.

Uppehållstillstånd för arbetstagare eller annat uppehållstillstånd på grund av arbete eller på andra grunder medför alltså inte automatiskt rätt till social trygghet och utnyttjande av den kommunala hälso- och sjukvården om personen inte har en hemkommun, utan rätten ska sökas separat hos FPA. Med stöd av EU:s invandringsdirektiv jämföras arbetstagare (inkl. säsongarbetare) i regel i fråga om hälso- och sjukvårdstjänster med invånare i hemkommunen (folkhälsolagen 14 §, lagen om specialiserad sjukvård 3 §). För att rätten ska kunna realiserats krävs att rätten till vård har utretts av FPA (16 § i gränslagen) och att personen har fått ett intyg över rätten till vårdförmåner i Finland. Förutom personens egen ansökan kan även den offentliga hälso- och sjukvården be FPA utreda personens rätt. Den utvidgade rätten gäller endast anställda och inte familjemedlemmar, inklusive barn, som kommit med dem. Rätten till många av FPA:s bosättningsbaserade förmåner uppkommer om lönen för arbetet är minst 741,75 euro i månaden. Allt arbete i Finland är arbetspensions- och olycksfallsförsäkrat.

4.4 Vistelse som grundar sig på säsongarbete

Bestämmelser om säsongarbete finns i lagen om säsongarbete. Med säsongarbete avses arbete inom jordbruk och turism som utförs under vissa årstider. Säsongarbetet kan pågå högst nio månader under en tolv månadersperiod. Säsongarbeten enligt lagen om säsongarbete är till exempel arbeten inom jordbruks- och trädgårdsbranschen, skogsvårdsarbeten och arbeten inom turismbranschen. Lagen om

säsongsarbete tillämpas också på hyrt arbete. För plockning av skogsbär behövs inget tillstånd för säsongsarbete, om plockningen pågår mindre än tre månader och plockningen inte görs i ett anställningsförhållande. Om plockningen sker i ett anställningsförhållande ska personen ansöka om uppehållstillstånd för arbetstagare (TTOL). Plockning av skogsbär omfattas inte av tillämpningsområdet för lagen om säsongsarbete, så tillstånd som berättigar till säsongsarbete kan inte beviljas för plockning av skogsbär.

Det tillstånd som behövs för säsongsarbete beror på hur länge arbetet varar. Personer från visumpliktiga länder kan ansöka om visum för säsongsarbete som varar i mindre än tre månader. Personer som kommer från ett visumfritt land (såsom Ukraina med biometriskt pass) kan ansöka om intyg över säsongsarbete hos Migrationsverket. Man kan också ansöka om intyg över säsongsarbete i Finland. Med ett intyg över säsongsarbete visar en person sin rätt att arbeta för den arbetsgivare som antecknats på intyget och som en person som vistas visumfritt i landet i princip inte har. Ett intyg över säsongsarbete förlänger inte tiden för visumfri vistelse i Finland och rätten att arbeta med ett intyg över säsongsarbete upphör när intyget upphör eller när den visumfria vistelsen upphör.

Om arbetet varar över tre månader, förutsätter arbetet ett uppehållstillstånd för säsongsarbete som söks hos Migrationsverket från utlandet. Det första uppehållstillståndet för säsongsarbete kan inte sökas i Finland, utom om personen har ett giltigt visum för säsongsarbete eller ett intyg över säsongsarbete och personen har för avsikt att fortsätta arbeta i säsongsarbete efter detta. Om säsongsarbetet varar längre än sex månader, innehåller beslutet om uppehållstillstånd också arbets- och näringsbyråns delbeslut. Längden på uppehållstillståndet för säsongsarbete bestäms av anställningsförhållandets längd. Ett uppehållstillstånd för säsongsarbete är ett tillfälligt uppehållstillstånd och på basis av det fastställs i princip ingen hemkommun. En familjemedlem till en person som vistas i Finland med uppehållstillstånd för säsongsarbete kan inte få uppehållstillstånd i Finland på grund av familjeband.

Liksom arbetstagarens uppehållstillstånd medför inte heller tillståndet för säsongsarbete automatiskt rätt till social trygghet och kommunal hälso- och sjukvård, utan rätten ska på samma sätt sökas separat hos FPA.

Uppehållstillstånd som grundar sig på tillfälligt skydd berättigar till arbete. I praktiken lönar det sig för personer som hör till målgruppen för tillfälligt skydd och som vill sysselsättas i säsongsarbete att ansöka om tillfälligt skydd, om de inte har för avsikt att vistas i Finland endast under den tid säsongsarbetet pågår.

5 Vistelse utan uppehållstillstånd

5.1 Vistelse visumfritt eller utan uppehållsrätt

Innehavare av ukrainska biometriska pass får resa in i Schengenområdet utan visum och kan vistas i området i 90 dagar under en period på 180 dagar. Personen ska vid behov ansöka om uppehållstillstånd hos Migrationsverket inom de 90 visumfria dagarna. Vid övergången till Schengenområdet vid gränsen till Ukraina har EU-ländernas myndigheter inte krävt ett giltigt resedokument, så även till Finland har via den inre gränsen anlåtit personer som inte har giltig uppehållsrätt i landet, om de inte har ansökt om asyl eller tillfälligt skydd i Finland. En del av ukrainarna har ett s.k. nationellt pass (Domestic Passport) eller ett gammalt pass (inte biometriska uppgifter) som inte heller berättigar till visumfri vistelse i landet.

I fråga om personer som tvingats lämna Ukraina kan man från fall till fall använda en humanitär grund för inresa enligt Schengens gränskodex och vid behov även bevilja visum för att passera gränsen vid den yttre gränsen (vid östgränsen vid ankomsten till landet). Vid ansökan om tillfälligt skydd finns det inget behov av att bevilja visum i samband med gränsöverskridningen.

Finland använder sig endast av Schengenvisum, som enligt viseringskodexen för Schengen (förordning EG810/2009 och därmed direkt tillämplig lagstiftning) förutsätter att det s.k. returvillkoret uppfylls.

5.2 Arbete utan uppehållstillstånd

I 79 § i utlänningslagen föreskrivs om rätten att arbeta utan uppehållstillstånd under den tid visumfriheten eller visumet är i kraft. Rätten gäller endast i vissa, i lag noggrant avgränsade yrken och situationer och endast under den tid visumet eller visumfriheten gäller. Om arbetet varar längre ska man söka uppehållstillstånd på grund av arbete. Utan giltig uppehållsrätt eller uppehållstillstånd får man inte arbeta i Finland.

5.3 Rätt till tjänster och förmåner som kommunerna och staten tillhandahåller utan uppehållstillstånd

5.3.1 Social- och hälsovårdstjänster

Även personer som vistas i Finland utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt har rätt till brådskande hälso- och sjukvårdstjänster som kommunen eller sjukvårdsdistriktet ansvarar för att ordna. Personen befinner sig i motsvarande situation som en papperslös, varvid rätten att få hälso- och sjukvårdstjänster endast omfattar brådskande vård (THL 50 §). Med brådskande vård avses: omedelbar bedömning och vård som krävs vid akut insjuknande, skada, förlossning, försämrad kronisk sjukdom eller nedsatt funktionsförmåga. I dessa fall kan inledandet av behandlingen inte fördröjas utan att sjukdomen förvärras eller skadan försvåras. Dessutom ska brådskande mun- och tandvård, mentalvård, missbrukarvård och psykosocialt stöd erbjudas.

Om en person som vistas i Finland utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt behöver nödvändig brådskande hjälp, ska hen i första hand hänvisas till den myndighet som ansvarar för socialvården i kommunen för att stödbehovet ska bedömas. I 12 § i socialvårdslagen föreskrivs om rätten till brådskande socialvård för varje person som vistas i kommunen. Alla som vistas i en kommun har rätt att i brådskande fall få socialservice som baserar sig på personens individuella behov, så att hens rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. Brådskande socialservice enligt socialvårdslagen söks hos vistelsekommunen. FPA beviljar akut stöd för livsmedel och nödvändiga receptbelagda läkemedel från det grundläggande utkomststödet för att säkerställa åtminstone nödvändigt ekonomiskt stöd om personen inte kan trygga sin försörjning på annat sätt. FPA hänvisar bedömningen av behovet av tillfällig inkvartering till kommunen. Kommunen bedömer också behovet av eventuella social- och hälsovårdstjänster.

I regel ansvarar personen själv för alla hälso- och sjukvårdskostnader. Staten har sekundärt ersättningsansvar i fråga om den överskridande delen enligt klientavgiftslagen, om kostnaderna inte kan drivas in (20 § 3 mom. i gränslagen). Ersättning söks hos FPA. För socialvårdens del stannar kostnaderna hos kommunen.

5.3.2 Grundläggande utbildning och förskoleundervisning, småbarnspedagogik

När det gäller personer som vistas i landet visumfritt, dvs. lagligt men i en liknande ställning som turister, anses ett barn i princip inte bo i området och därför ordnas inte grundläggande utbildning, förskoleundervisning eller småbarnspedagogik för barnet. Om barnet dock i praktiken vistas inom kommunens område oberoende av uppehållsrätten, kan kommunen dock ordna småbarnspedagogik enligt övervägande av situationen, med beaktande av barnets bästa. Kortvarig vistelse på kommunens område kan inte betraktas som boende som ger upphov till en skyldighet, även om lagen om grundläggande utbildning inte förutsätter att barnets boende i kommunen är stadigvarande. Det kan dock vara svårt att på förhand bedöma vistelsens längd. Frågan ska bedömas från fall till fall i kommunen och avgöras i enlighet med barnets bästa. I första hand ska man sträva efter att hänvisa personen till tillfälligt skydd.

Om en 6–15-årig eller någon annan läropliktig, till hemkommunsersättning berättigande elev som får förskoleundervisning och grundläggande utbildning inte har hemkommun i Finland enligt lagen om

hemkommun, är staten skyldig att betala hemkommunsersättning till utbildningsanordnaren. En anordnare av småbarnspedagogik kan enligt behovsprövning ordna småbarnspedagogik för barn som vistas i Finland utan uppehållsrätt.

6 Identifiering av människohandel och annat utnyttjande

I den aktuella situationen finns en ökad risk för att personer i utsatt ställning kan utsättas för människohandel eller annat utnyttjande. Både inom EU och i Finland är myndigheterna medvetna om situationens allvar och de risker som är förknippade med situationen för de människor som flytt från Ukraina. Centrala myndigheter har diskuterat hur man kan ingripa i riskerna för utnyttjande och undvika att de realiserar.

Människohandel är en allvarlig form av brottslighet som riktar sig mot individens frihet. Där försätter gärningsmannen sitt offer i underordnad ställning och utnyttjar hen i syfte att få ekonomisk eller annan nytta av offret. Offrets frihet att självständigt fatta beslut om sitt eget liv och sin egen verksamhet begränsas. Människohandel kan förekomma i flera olika former. Det kan till exempel handla om människohandel i anslutning till sexuellt utnyttjande eller utnyttjande av arbetskraft eller tvingande till äktenskap. Minderåriga kan utsättas för samma former av människohandel som vuxna.

Det kan hända att en person som flytt från Ukraina i utbyte mot boende eller annan hjälp utsätts för påtryckningar eller utpressning att arbeta på mycket dåliga arbetsvillkor, sälja sex, tigga eller begå brott såsom snatteri mot sin egen vilja. Då kan det vara fråga om människohandel. Det kan också vara fråga om människohandel om personer som flytt undan krig har transporterats eller fått transport ordnad och sedan blivit föremål för utnyttjande, till exempel som arbetskraft. Det är möjligt att utnyttjandet också har skett under resan redan före ankomsten till Finland.

Det är viktigt att sträva efter att identifiera människohandel så att offren får den hjälp och de tjänster de behöver och så att offret har möjlighet att frigöra sig från utnyttjandet och även få rättvisa i sitt ärende om hen så önskar. Förlägningen i Joutseno ansvarar för det nationella Hjälpssystemet för offer för människohandel. Via hjälpssystemet kan man få bland annat trygg inkvartering, skydd, hälsovårdstjänster, rådgivning och hjälp med att legalisera en vistelse eller göra en brottsanmälan.

Om man mött ett eventuellt offer för människohandel kan man begära konsultationshjälp från hjälpssystemet. En person som blivit offer för människohandel kan komma in i hjälpssystemet. Samtycke ska alltid begäras av personen själv innan man å hens vägnar kontaktar hjälpssystemet eller föreslår att personen tas in i hjälpssystemet. Konsultation kan också begäras anonymt via hjälpssystemets 24/7-infotelefon 029 546 3177. I nödsituationer ska man dock alltid kontakta det allmänna nödnumret. Om det är fråga om en minderårig ska även bestämmelserna i 25 § i barnskyddslagen beaktas.

7 Ytterligare information

På inrikesministeriets webbplats:

[Inrikesförvaltningens åtgärder i samband med krisen i Ukraina \(intermin.fi\)](#)

På Migrationsverkets webbplats

[Svar på vanliga frågor om Rysslands attack mot Ukraina | Migrationsverket \(migri.fi\)](#)

[Tillfälligt skydd | Migrationsverket \(migri.fi\)](#)

[Uppehållstillstånd | Migrationsverket \(migri.fi\)](#)

På arbets- och näringsministeriets webbplats:

[Rysslands invasion av Ukraina – arbets- och näringsministeriet \(tem.fi\)](#)

[Usein kysytyä Ukrainasta saapuvien palveluista – kotoutumisen osaamiskeskus, työ- ja elinkeinoministeriö \(kotoutuminen.fi\)](#)

[Information till integrationsaktörer om situationen i Ukraina – kompetenscentret för integration av invandrare, arbets- och näringsministeriet \(kotoutuminen.fi\)](#)

På undervisnings- och kulturministeriets webbplats:

[Rysslands invasion av Ukraina och dess konsekvenser för undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde - UKM - Undervisnings- och kulturministeriet](#)

Polisens kontaktuppgifter för personer som ansöker om uppehållstillstånd med stöd av tillfälligt skydd och för asylsökande

[Polisens kontaktuppgifter för asylsökande - Polisen](#)

På statsrådets webbplats

[Rysslands invasion av Ukraina \(valtioneuvosto.fi\)](#)

På utrikesministeriets webbplats

[Rysslands attack mot Ukraina - Utrikesministeriet \(um.fi\)](#)

Från social- och hälsovårdsministeriets kommuninfo:

[Social- och hälsovårdstjänster för personer från Ukraina](#)

På Institutet för hälsa och välfärds webbplats:

<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/ajankohtaista/ukrainan-sota-terveys-ja-hyvinvointi>

På FPA:s webbplats:

[Information om hur kriget i Ukraina påverkar förmånerna från FPA - fpa.fi](#)

På Gränsbevakningsväsendets webbplats:

[Konsekvenserna av kriget i Ukraina för inresor i landet | Gränsbevakningsväsendet](#)

På Skatteförvaltningens webbplats:

[Personer från Ukraina som får tillfälligt skydd – vero.fi](#)

På webbplatsen för hjälpsystemet för offer för människohandel

[Förstasidan – Människohandel.](#)

